

ŠTEV. BROJ 11. * V LJUBLJANI, NOVEMBER 1929. * LETO GODINA XI.

I. V.:

Zbor!

raljevska vlada, poznavajući i ceneći rad i nastojanje Sokolstva obezbedila je materijalnu stranu II. jugoslovenskog svesokolskog sleta u Beogradu.

Ovo je činjenica, koja mora da oduševi svako sokolsko srce, koja mora da podvostruči našu radinost i učeliči našu snagu. Ogroman rad, pun samopregorevanja i predanosti čeka nas — pada na teret Sletskog Odbora in Saveznog Starešinstva, na teret župa i društava, načelnika i funkcionera, članova i članica, naraštaja i dece.

Uspet ćemo — jer to nam nalaže savest i dužnost Sokolstva. A uspet ćemo samo onda, kad bude saradivao svaki član naše organizacije, od najstarijeg do najmlađeg, od starešine pa do najmlađeg deteta.

Jerbo sokolski je organizam u najužoj vezi sa životom svih jedinica, uspeh zajednice zavisi od svakog između nas.

Spremajmo se za slet. Spremajmo se savesnim, predanim, većim tim radom, spremajmo tela i duše, mišice i karaktere. Budimo svesni, da slet nije parada ni igranka, da je slet rad, ozbiljan rad nas sviiju, da je rezultat sletskih dana, rezultat našeg rada u vežbaonici i u društvu, rada noći bez sna, umornih večera, nedeljnih popodneva, mladih jutra.

Vreme, koje nas još deli od našeg sleta — suviše je kratko i bežno, da bi mogli još oklevati! Diži glavu, napni mišice, uhvati, počni! Vreme je zlato, promašen sat ne nadoknadiš nikada! —

Slet je slet nas sviju, članstva, naraštaja i dece. Svaka kategorija ima svoje određene dane, dane u kojima će izaći pred javnost, da polaže račun o svome radu i o svojoj spremi. Ti Vaši blagdani — blagdani sokolske omladine moraju biti jasni i vedri, jasni ko vaša srca, vedri ko vaše duše! Moraju biti i ozbiljni i čelični, ozbiljni ko vaš rad, čelični ko vaša disciplina.

Spremanje na slet mora svaki da vrši sam prema sebi, svaki da potpuno spremi sebe telesno i duševno, do potpune harmonijske zajednice. Odgojite sami sebi u prvome redu, pazite na vašu spremu, na vaše vladanje. Sokolsko odelo dići samo uzorčoveka, nevaljancima nije mesta u našim redovima.

Neka vam sletska misao lebdi vazda pred očima, kao misao sokolske vere i časti, kao misao vašeg sokolskog zaveta: »Sve za naš sokolski život!«

Radeći tako, vaspitajući, završavajući sebe iz dana u dan, bit ćete spremni vojnici velike naše Ideje, dostojni pobornici naše organizacije. Geslo svih gesala sokolskih zove se: Napred!

S toga, braća i sestre, sakupite se u sokolanama diljem našeg zajedničkog doma, radite, spremite se na dan, kada će da pozove sena prvog Sokola:

Zbor!

MIČUN M. PAVIČEVIĆ:

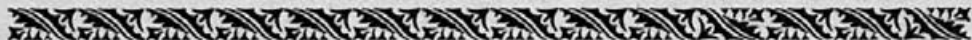
Kosovo.

Čadave magle nad Golešom lete,
i hladno sunce treperi u gori;
močarnim poljem jezde mrke čete;
sitnica čujno jeca i pomori...

Jesen... Mećava dolinama huče,
i škripe kosti klonulih gomila.
Siječe paloš... Mrenje... Tanad zučel...
Kisnu orlovi salomljenih krila...

Gle, kroz dim leti neka tajna varka —
to kondir nosi Jugovića majka,
preliva vinom hrpe ranjenika

i zove djecu: Damjana i Mirka:
»Ustan'te čeda, poslje dugog sanko,
Kosovo naše — groblje je Turaka!«

sve što oni osećaju, deliti svaku žalost, svaku bol sa njima. Osvrnog srca od čestih bolova u nama je uskrsla misao, koja će nas voditi ka pravom putu. I najzad kada sine sloboda na jugoslovenskom nebu i više Istre, tada tvoja braća okončace muke, a tvoja želja ispuniće se.

Mesto da na tvom grobu palimo sveću, mi ćemo zapaliti i još više razviti ljubav prema pravici i čovečijoj slobodi

Sokole Vladimire — Zdravo!

* * *

V zadnjem trenutku, preden je bila dokončana tragedija v Pulju, ki je globoko pretresla ves kulturni svet, je jugoslovensko Sokolstvo potom svojega Saveza dvignilo svoj svareči in proseči glas, da bi odvrnilo to nezaslišano, za kulturni svet sramotno dejanje.

Odposlani so bili brzajavni protesti: na Nj. Vel. kralja v Beogradu, na ministra poslanika kraljevine Italije v Beogradu, na ministra vnanjih poslov v Beogradu.

Toda naš glas ni našel odmeva. Ostro so zahreščali streli in narodna žrtev se je zgrudila — s smrtjo mladeniča je bila plačana neusmiljena krutost.

Ostale žrtve puljskega procesa pa ječe v zaporih, iz katerih ni rešitve do smrti. Da bi rešili vsaj te iz težkega trpljenja, je Savez vnovič zaprosil za pomoč pri Nj. Vel. kralju Aleksandru v Beogradu, dalje pri Društvu narodov v Ženevi, pri Ligue des droits de l'homme v Parizu, pri Mednarodni telovadni zvezi v Bordeauxu in pri zvezi Slovansko Sokolstvo v Pragi.

Jugoslovensko Sokolstvo je storilo svojo dolžnost, zgodovina pa bo pričala svoje.

A. DOLINŠEK:

Sokolska.

Telo nam močno kakor levu
in prožno je za vsak okret,
vse misli jasne slično dnevu
in vnete vedno za polet.

Kar nebu solnce, nam je sloga,
edinstvo nam najvišji vzor.
Mi ne bojimo se nikoga,
če združi trojni se napor.

Svobode plamen nas ogreva
in bratstva nas preveva žar
in vse do zadnjega nam dneva
slavenski dom bo prva stvar.

V bodočnost Sokol zre zaupno,
saj brate rodne vse pozná
in zove jih na delo skupno,
sinove gor, ravnin, morjá.

Izdajica.

Igrokaz u tri čina.

Po Stevanu Sremcu priredio Velimir Gašparić.

(Nastavak.)

7. prizor.

Uto se prikaže sultan, a vezir mu brzo priskoči pozdravljajući ga po turskom načinu.

Ali-rašid: Svetli care, što želi tvoja milost od mene? Ovde sam tvojoj milosti na raspolaganju.

Sultan: Jadni li moj vezire! Tvoga cara i sultana htjela je ona djaurska srpčad da ubije!

Ali-rašid (*zaprepašćeno*): Svetli care i gospodaru, što mi tvoja milost to kazuje? — (*Stanka.*) Tebe, tebe, moga cara hoće da ubiju? — Tko se to usudi, taj neka nečeka sutrašnje zore. Tko se usudi, kaži meni, mili moj gospodaru, da mu sudimo (*stisne pesnice*) najstrašnijom smrću.

Sultan: Vidiš, moj dragi veziru, tako ti kuju zavere proti caru tvome. — Ali znaj (*se zagrozi kažiprstom*), da taj se nije rodio, tko bi mene ubio.

Ali-rašid: Care, care, slatki gospodaru, to se strašne stvari snuju!

Sultan: Za sada sam odlučio, da se ovde u ovaj sobi sakrije 12 mojih najboljih telesnih stražara. I ako se kod daura nade kakvo ubojito oružje, koje im ja nisam poklonio, znaj (*zagrozi se prstom*), da ćemo im strašnu smrt suditi.

Ali-rašid: Tako je, tako moj gospodaru, i ti zlikovci ne zaslužuju drugo nego smrt.

Sultan: A sada posakrij mi stražare; dva tu za dušek (*pokaže prstom*) i deset u moju ložnicu.

Ali-rašid: Razumem, svetli care, sve će biti, kako zapovedaš. (*Se nakloni i odilazi na leva vrata.*)

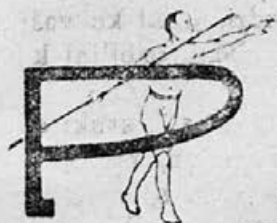
8. prizor.

Sultan se neko vreme šeće po sobi; desnom rukom je podbočio bradu, levom lakat desne ruke.

Sultan (*zamahne glavom*): Strašne stvari se događaju. Mene su hteli ubiti (*zamisli se*). Dimitrije, Dimitrije, plaća ti neće izostati. — Gle, ipak je imao srca, da me spasi od sigurne smrti. Što bi se dogodilo danas sa mnom, da me nije Dimitrije obavestio? — Strašno!

P. KARAMATIJEVIĆ:

Seni Vladimira Gortana.

Pao si kao krik pravde. Telo je tvoje mrtvo, ali duh, duh koji nema smrti, prešao je u nas i nikad neće izčeznuti. Onog trenutka, kad si legao u grob pogoden metcima neistine, ranilo se naše srce, zgrenulo se u bolu i zadrhtalo je. Još se nije umirilo. Dalje trepti, htelo bi da iskosi iz grudi, traži oduška i naći će ga jedino onda kada se bude okopčala patnja i ropstvo tvoje i naše braće, koji su željni slobode kao biljka sunca.

Mirno počivaj dragi brate! Znaj da je tvoja duša stopila se sa našom u jedinstvenu celinu, da je tvoj duh naš duh, a tvoju želju uz pripomoć Boga ovaploćeno i ostvarićeno u skorom vremenu. Tvoje viteštvo biće naše svojstvo, koje će pokolenja koja dolaze sve sokolskija opevati i slaviti, a tvoj primer kao uzor svima. Na humku junaka doći će novi naraštaji, koji će posedovati sva prava čovečija i sećać se tebe, svoga hrabrog brata, koji je smrt prezirao kad je bila u patnju njegova čast i kao čoveka i kao čast njegove rase.

Sni mirno! Jugoslovenska sokolska omladina zavetuje ti se da će na tvoju i našu braću, koja su razrivenog srca ostali iza tebe da i dalje trpe i podnose nemilosrdnu Sudbinu, stalno misliti i osećati

Veljko (za sebe): Bože — mi smo izdani! (*Pogleda na Dimitriju, a Dimitriju je smeo taj pogled.*)

Dorđe (za sebe): Pa mi smo izdani? (*Pogleda Veljka a nato Dimitriju.*)

Uto su sluge pretražile sve, i kod svakoga pod ruhom su našli po jedan bodež, sem Dimitrije. I te bodeže predadu sultanu.

Sultan (probleđi): Ko vas nagovorio, te se usudiste i odvažiste na delo to?

Veljko (u ime svih): Niko drugi, care, nego jedino velika tuga za našim milim roditeljima i prijateljima.

Sultan (srdit proti stražarima i veziru): Ne sme se nikomu javiti po zemljama carstva prostranoga za ovo. Imena im se nesmeju ni kome spomenuti. Večni zaborav neka ih pokriva. A vi stražari odvedite ih (*okrene se prema stražarima*) svezane, da nitko ne vidi, u tamnicu!

Veljko (za sebe): Oh Bože!

Stražari povežu sluge, a i Dimitriju hoće da vežu. Dimitrija vidi deci, da i njega vežu i hoće da vode, preplašen zavapi, te klekne pred cara.

Dimitrije (preplašeno): Svetli care, sunce zemlje turske, zar i ja moram da idem sa ubojicama?

Sultan: Ti Dimitrije ne! Tu ostani i sedi uza cara svoga.

Dimitrije: O kakva milost, svetli care! (*Sedne uz cara na sag.*)

Stražari već su počeli turati uhapšeničke, a Veljko poviče.

Veljko: Prokleti izdajice Dimitrije! Prokletstvo neka te celim životom prati!

Milutin (uzdahne): Ah!

(*Odilaze.*)

12. prizor.

Sultan (se okrene veziru): Ne ću da imam oko sebe slugu od tog krvničkog raškog roda! Praded mi Murat-han pogibe od krvnika Obilića na Kosovu, sred vojske od trista hiljada; a ja umalo, evo, sada ne pogiboh od ruku robova svojih, sred tvrda dvora i silne straže svoje! — Vezire, pozovi vezire, lale i dželate moje!

Ali-rašid (se brzo ustane): Na zapovest, svetli care i moj gospodar! (*Ode.*)

13. prizor.

Sultan i Dimitrije sami.

Sultan: Dimitrije, verna slugo moja, tebi ne će izostati plaća i dar. Ti si spasitelj mogega života. Da tebe ne bi bilo, možda i moga života ne bi više bilo.

Dimitrije (počne ljubiti skute sultanove): Oh — kakva milost, silni care! Da sam tebi život spasio, to je moja sveta dužnost bila. Svaki sluga mora da žrtvuje život za svoga gospodara!

9. prizor.

Uto se začuje štopot vojnika, i vezir se prvi pokaže na vratima, a za njim se prikažu sabljama i kuburama oboružani vojnici. Vojnici ga po turskom načinu pozdrave.

Ali-rašid: Evo, gospodaru i caru, tu su tvoji najbolji vojnici (*pokaže na vojnike*).

Sultan (*pokaže na prva dva, koja su bila najveća i najjača*): Ti i ti ćete tu za dušekom ležati i čekati dok ne dam rukom znak, a onda ćete se ustati i čekati uz mene.

Ona dva stražara (*se poklone pred nogama sultanovima, koji sada stoji kod desnog prozora naslonjen*): Razumemo, jasni care (*se ustanu i sakriju se za dušek*).

Sultan: A vi ostali (*pokaže na njih*) sakriti ćete se na moju ložnicu, i kad dađem znak, uhvatiti ćete daure i pretražiti im pasove i nedra. Jeste li razumeli?

Ostali stražari (*se poklone, kao gore i odu na leva vrata*).

Sultan: Tako (*okrene se prema veziru*), a ti ostani kod mene!

10. prizor.

Sultan sedne po turski na dušek, metne lulu u usta, a vezir brzo priskoči k njemu, pa mu zapali žeravicom lulu tako, da uzme kleštima žar, a pod žarom nosi tanjurić. Izvana se čuje svirka glazbe na duvala. Sunce je već odavna zašlo, tako da je nastala polutama, samo žeravica daje neko tamno crveno svetlo. — Sultan i vezir šute i slušaju zvukove, koja dopire izvana. Za neko vreme se prikaže sluga noseći zublje, nakloni se pred sultanom i metne zublje na zid. Jednu levo, drugu desno i zatim odmah ode. Glazba je uto počela odmah da svira drugi komad, a vani na hodniku se začuju koraci. Vezir se celo vreme šeće gore i dolje po sobi.

Sultan (*proti veziru*): Već idu. — Sad ćemo videti što će biti.

Ali-rašid (*se sedne na turski način na sag pred sultana nešto više desno, proti njemu okrenjen*): Ja mislim, da ne će biti ništa dobra. — Upravo se bojim.

Uto se prikažu prvi Veljko, drugi Dimitrije, treći Đorde, onda Sava, te Milutin, Stevo, Marko i Dušan. Svi se postavu u jedan red pred sultana i vezira. Poklone se pred carem, kao što se turski sluge klanjaju caru.

Veljko: Svetli care, evo mi smo došli!

Sultan (*strogo*): A po što? (*i pljesne rukama*).

11. prizor.

Uto skoče ona dva stražara, što su bila sakriva za dušekom i oni drugi skoče iz sobe sultanove i svaki uhvati po jednog slugu i stanu ih pretraživati. A sluge probediše.

Sultan (*gladeći ga*): Tako, ako valja, verna slugo moja! Da su svi takvi kao što si ti, ne bi trebalo caru stražara. — Sada možeš ići, a ako te je volja, možeš doći sutra u jutro, da vidiš, kako bi se ti mučio ako bi htio ubiti cara.

Dimitrije (*ustane*): Meni se čini, da ne ću moći doći. Jer sam sav uzrujan od današnjeg dana. — No ako moj car i gospodar to želi, ja ću svakako doći.

Sultan: Samo dodi, dodi, da se malo razveseliš na mukama tvojih dosadašnjih drugova.

Dimitrije (*pozdravljajući odilazi*): Kad care želiš, onda ću doći.

Sultan (*smešeći se*): No, samo dodi, neće ti škoditi, da se malo razvedriš.

14. prizor.

Uto se začuju koraci dolazećih i potihlo čavrljanje. Vani je nastala već potpuna tama, a zublje su bolje rasvetlile sultanovu sobu. Na vratima se prikaže prvi vezir Ali-rašid još tri druga vezira. Za njima idu pomešano lale i dželati. Trojica su lale, a dvojica dželati. Ti su svi jako slikovito odeveni. Kad unidu kroz vrata, svi se poklone pred carem.

Ali-rašid (*stupi pred sultana i pokaže rukom na došljake*): Evo na tvoju želju, svetli care, doveo sam ih. — A sada zapovedaj, šta da čine dalje.

Sultan: Slavna gospodo moja! Ja vam imam nešto vrlo žalosna pričati. A jer ne mogu, mesto mene govorit će moj prvi vezir Ali-rašid. (*Pokaže na njega.*) Sada sednite (*pokaže pred sebe*) i slušajte tu strašnu priču.

(Sada svi sednu u polukrugu oko sultana. Ali-rašid sedne u sredinu nasuprot sultanu, lale i dželati se odele, lale odu na desnu, a dželati na levu stranu. Veziri slušaju sedeći, lale i dželati stojeći.)

Ali-rašid: Draga gospodo! Danas je otkrio naš svetli car jednu zaveru. Njega je htelo sedam sirotih Srbalja, koji nisu vredni da gledaju sunce Alahovo, ubiti, osim jednoga, a to je bio Srbin isto iz one kauske zemlje — Dimitrije Tomašić. Taj Dimitrije Tomašić je sve to otkrio svetlome caru i tako spasio dragi život našeg cara. Radi toga vas je pozvao naš car i gospodar. A sada im sudite!

Svi veziri i lale te dželati (*kimaju glavama*): Strašno, strašno, našeg cara su hteli ubiti! Smrt, smrt im! (*Svi u jedan glas kliknu.*)

Prvi vezir (*se ustane*): Svetli care, ta kauska gamad ne zaslužuje drugo nego najstrašniju smrt! (*Opet sedne.*)

Drugi vezir (*se ustane*): I to kakvu smrt? Ja predlažem, da im se odseku ruke i noge, a onda glava. (*Se sedne.*)

Sultan: To bi bile velike muke, ali malo prebrza smrt. — Da vidimo što će naši lale reći. (*Pokaže na njih.*)

Sultan (*šećući*): A ovog Dimitrije još nema. Valjda neće ni doći. — (*Malo zašuti.*) Ali ipak bi bilo dobro da dođe. (*Opet se zamisli.*) No idi, pa mi ga dovedi.

Ali-rašid (*se pokloni*): Idem, svetli care! (*Odilazi.*)

16. prizor.

Medutim, dok je otišao Ali-rašid, šetao se je sultan po sobi i gledao, kako pripravljaју dželatі na mučenje. Za neko vreme se vrati Ali-rašid sa Dimitrijem.

Sultan (*koraca veseo proti Dimitriji*): Ipak si došao Dimitrije. — Ja sam već mislio, da te neće biti.

Dimitrije (*pozdravi sultana i ljubeći skute govori*): Svetli care, kad ti želiš, da tvoj sluga bude uza tebe, onda on dolazi.

Sultan (*gladeći ga*): Tako, tako treba. Sada ćeš videti, kako se budu mučili tvoji bivši drugovi.

Dimitrije (*nekako zbunjeno*): Neka, neka se samo muče, drugo nisu ni zavredili!

Ali-rašid (*proti Dimitriji*): Ja isto mislim, da nisu ni tu kaznu zavredili, paščad jedna!

Sultan (*stane kod prozora, te zapita bližeg dželata*): No je li već gotovo? — Dajte se požurite!

Bliži dželat (*se okrene*): Svetli care, odmah će biti sve pripravljeno. Samo još jaja nisu zavrela i krpe, kojima ćemo vezati jaja još nisu pripravljene. — Kad bude sve pripravno, rog će već dati znak. (*Pokloni se i odilazi po krpe, te ih metne pred stup.*)

Sultan (*napravi par koraka po dvorani, te se okrene proti Ali-rašidu*): Ovi naši dželatі baš su za ovakove stvari stvoreni! — Kako to samo brzo pripravljaју! (*Neko vreme mala stanka.*)

(*Nastaviće se.*)

IVO MAJCAN:

Jedno Sokolstvo Jugoslavije.

Naš san daleki, bajni i lepi,
bujnim čuvstvom dušom preleti;
gledajuć stvarnost ideje svete,
sile bujna i nove i svetle.
To je sloboda narodne misli,
koju ljudi ne shvaćaju niski,
jer preča je materija njima,
— ta sebična želja — propast svima.
Al svesna braća i skromne sestre:
deca hrabra obitelji jedne;

delovat će sustavno i smelo,
preći banovinu, grad i selo:
— Tamo će krčit, sejati i gojit,
tumačit, usavršiti i spojiti,
rušiti plemenske i verske strasti,
da nova sila uzmogne rasti.
Jugoslavija nam budi sveta,
vera sokolska u nju preneti:
jedan narod i dužnost i želja,
jedno Sokolstvo Jugoslovena!

Peš na morje.

(Konec.)

ez dobro uro zapustimo sotesko in odpre se nam lepa kotlina, sredi katere leži naša današnja zadnja postaja — znamenite Velike Lašče. Na levi strani zapazimo tik nad železniško progo majhno vasico. Po »Vodiču« sodimo, da je to Retje. Krenemo po stranski poti do nje in takoj se prepričamo, da smo prišli prav. Na prvi hiši opazimo spominsko ploščo, ki nam pravi, da je bil tu rojen l. 1831. slovenski jezikoslovec, pesnik in pisatelj Franc Levstik. Pred nami zažive njegov »Martin Krpan« in nebroj njegovih pesmi, pravljic, satir itd.

Po strmi poti spemo navzdol v Velike Lašče. Sredi kraja pred cerkvijo stoji spomenik v čast rojaku Levstiku.

Tu v Velikih Laščah pa nas bratje prav prijazno sprejmejo. Razkažejo nam znamenitosti svojega kraja in z majhne višine se divimo zlasti krasni okolici.

Ni čudno, da so bili rojeni tu trije slovenski velmožje. Poleg že imenovanega Levstika se je rodil v okoliški vasi Podsmreki pesnik in pisatelj Josip Stritar, ki je v visoki starosti umrl kot profesor v pokoju v Rogaški Slatini. Kdo še ni z naslodo čital njegovih lepih mladinskih knjig: Pod lipo, Jagode, Lešniki, Zimski večeri? Njegov Janko Božé, Gospod Koren itd. so povesti, ki jih rado prebira staro in mlado.

V drugi vasi Rašici je zagledal luč sveta slavni Primož Trubar, slovenski protestantski reformator in začetnik slovenske književnosti. L. 1550. je izdal prvi dve slovenski knjigi: »Abecednik« in »Katekizem«.

Te tri slavne može nam je rodila ta res idilično lepa kotlina, ki jo tvorijo majhni, položni grički, krasni gozdovi, ljubke vasice, skrbno obdelano polje ter med sanjajočimi vrbami žuboreči potočki. To je oblagodarjen kraj.

Ko poljublja večerno solnce zadnje vrhove dreves, gremo k večerji in potem k počitku na dišeče seno v skednju bivšega ministra br. Puelja. Ko nas opomni, da ne smemo pušiti, mu s ponosom odgovarjamo, da sokolski naraščajniki sploh ne zastrupljajo svojih pljuč z nikotinom.

11. Velike Lašče—Ljubljana—Škofja Loka.

Zadnji dan! Nekako otožno nam je pri srcu, ko nastopi zadnji dan naše poti. Zavedamo se, da je konec te lepe poti, konec vseh lepih dni in krasnih, romantičnih večerov.

V teh mislih se spuščamo navzdol do male rečice Rašice in od nje navzgor skozi že imenovano vasico Rašico v vas Turjak.

Od tu se vzpnemo na goro S v. A h a c. Na vrhu je cerkva, zgrajena v spomin slavne zmage, ki jo je izvojeval Andrej Turjaški leta 1593. nad Hasanom-pašo pri Sisku. Na ta dan se tu služi slovesna spominska služba božja. — Z gore je krasen razgled. Spodaj na zapadu zapazimo slikoviti grad Turjak s tremi velikimi stolpi. Ta grad je glasovit kot rodni grad zlasti iz turških bojev znanih plemenašev Turjačanov.

V »Vodiču« čitamo o tem gradu sledeče: — Turjaški grad je igral važno vlogo zlasti v turški dobi in v dobi reformacije. V gradu je klet, ki je bila nekdanja luteranska kapela, v kateri je pridigoval znani Jurij Kobilica. — V gradu čuvajo dve od turškega sultana odkupljeni glavi Herbarta Turjaškega in Friderika Višnjegorskega. Te je sultanu poklonil Ferhad-paša po nesrečni bitki pri Budačkem l. 1575. (Čitaj: Matičič: Na mrtvi straži, Vodnikova družba za l. 1929.). Poleg hrabrega Herbarta je znan tudi že imenovani Andrej Turjaški. —

Koliko naše žalostne zgodovine se nam zvrsti v duhu pri pogledu na ta grad! Koliko so trpeli naši predniki tam doli od Črnega morja pa vse do naše bistre Zile pred krvoločnimi Osmani. Bratje vzhodno od Une so bili njih sužnji, uboga teptana, brezpravna raja, oni na zapadu pa so skozi dolga stoletja odbijali divje turške navale. Tisoče in tisoče jih je poginilo pod turškimi handžarji, tisoče in tisoče jih je pomrlo v nečloveški sužnosti. A ko so ubogega slovenskega in hrvatskega kmeta pustili ti krvoloki pri miru, je prišel izza varnega obzidja nemški ali madžarski grajščak s svojim valpetom in neusmiljeno tlačil ubogo rajo. Zapadna Evropa se je seveda lahko med tem časom mirno razvijala. Sedaj pa nam lahko očita barbarstvo, ko smo jo skozi stoletja branili pred Azijati.

To premišljujemo, ko gledmo pod seboj ta mogočni grad in njegove stolpe.

Ker pri cerkvi ne najdemo pripravnega prostora za počitek, se spustimo navzdol skozi lep gozd. Kmalu je gozda konec in kraj njega najdemo malo tratico in mnogo drv. Pri bližnji hiši napolnimo svoj kotliček, da si še zadnjič skuhamo zajtrk.

Ko je zajtrk použit, odhajamo po grebenu nizkega gričevja proti Škofelji. Kmalu smo tam. Sedaj jo mahamo po beli cesti proti Ljubljani. Na desni straži cesto Golovec, na levi se pa razprostira tja daleč do onih hribov, kjer se je začela naša pot, znamenito Ljubljansko Barje.

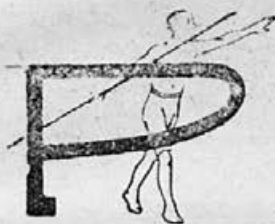
Solnce že močno pripeka, ura je pravkar odbila 11, ko smo med prvimi hišami Ljubljane.

Tu se ločimo. Nekateri odidejo k svojim sorodnikom in znancem, drugi zopet drugam. Poprej se še dogovorimo, da odidemo s popoldanskim vlakom v Škofjo Loko.

Popoldne, ko nas vozi vlak proti naši Gorenjski, ko gledamo zopet naše gorske velikane, nam je čudno pri duši. Nekoliko veselo, nekoliko žalostno, ker je konec toliko pričakovane poti.

Postaja Škofja Loka. Oprtamo zopet nahrbtnike, še dobre četrte ure in že smo doma — naša pot je končana.

Raznosmernost v osolinčju.

o mnogih državah na svetu, če ne po vseh, je danes promet tako urejen, da moraš voziti po eni strani tja, po drugi nazaj. To je istosmernost kakor v gibanju svetovnih teles, je pripomnil duhovit mož. Ali urezal se je: primera močno šepa. Sicer je človeštvo od nekdaj smatralo, da se nebeški velikani premikajo v eni sami smeri. Ako bi se opazovalec postavil na južni tečaj z uro v roki, bi se ta pravec ujemal s kazalci na številčnici, na severnem tečaju pa narobe. Zato je veliki Laplace izjavil v preteklem stoletju: Kdor bi odkril novo premičnico ali novo sopremičnico, bi smel na tisoče milijard staviti proti eni, da satelit kroži v pravem zmislu. Vendar nihče se ni poprijel stave, toda po nepotrebnem: Laplace bi bil namreč izgubil. Odkritje Neptuna in njegovega satelita dokazuje to.

Poslej se je število teh izjem še povečalo. Oba poslednja Jupitrova satelita (8. in 9.), deveti Saturnov satelit, ki se zove Phoebe, 4 Uranovi sateliti (Ariel, Umbriel, Titania, Oberon) krožijo vsi v nasprotnem pravcu, na rakovo pot. Enako se giblje precej repatic. Veliko dirkališče, planetodrom, torej krši zapoved o enotnem vozarjenju. Teoretiki so si mnogo lase belili, da bi pojasnili ta nered. A do danes si njih razlage še nasprotujejo.

Proslula harmonija sfer ima potakem nekaj neskladnosti. Popolne ubranosti pač nikjer ni, niti popolnih sfer ali krogel, marveč edino telesa, ki se bolj ali manj bližajo tej obliki. Tako nam zvezdno nebo nudi povečano podobo tega, kar opažamo pri sebi na zemlji: navidezno soglasje, ki pa ob točnejšem premostrivanju razodeva celo vrsto nesložnosti. Ako pa je zvezdno vseмирje naposled slično našemu, nas to dela manj osamljene v neskončnem prostranstvu, koder zvezde nalikujejo pozlačnim pomišljajem na črni strani.

† Br. Vladislav Jovanović.

U nedelju 6. okt. u mladom životu, ispustio je svoju plemenitu sokolsku dušu brat Vladislav. Uvenuo je jedan od najljepših cvetova što ga je Soko godinama negovao. Soko mu je bio ideal. Voleo je sokolsku organizaciju, jer nas čak ni na sasmrtnim časovima nije zaboravio. I onda je izrekao svoju poslednju želju: da ga Sokoli isprate do večne kuće.

Bio je snažna i razvijena tela, ali miran i dobre duše. Njega niko nije mogao videti namrštena čela, nego naprotiv uvek vedra i raspoložena. Sokolske dužnosti nikada nije zaboravljao. Nije bilo onoga, kome on svojim dobrim ponašanjem nebi upao u oči. U njemu smo svi gledali skromna i uzorna Sokola. Uopšte imao je sve one vrline koje krase pravoga Sokola.

Kod večne kuće njegove, brat M. Rajić, naraštajac održao je sledeći posmrtni govor:

»Tužni zbere! — Braćo i sestre!

Naš brat i drug, uzoran Soko, Vladislav, evo odjednom nije živ među nama. Zato je današnji dan za nas vrlo tužan. Nemilosrdna i nezasita smrt koja grabi i staro i mlado, zdravo i bolesno, ugrabila je njegov život u najlepšem dobu, ne ma reći što nam je Vladislav tako potreban. Njegova smrt, za nas je strašna, jer je došla tako brzo, iznenada i podmuklo.

Pa još pre nekoliko dana razgovarali smo i šalili se, a danas gle! Pred nama samo: leš u kovčegu. Mlad i snažan, jurišao je sa našim bujnim sokolskim naraštajem u sigurnu pobedu novoga života naše majke Jugoslavije. Sad Vladislava, živa, zdrava i silna, nema među nama. Dobar, tih i skroman u našem sokolskom društvu razumeo je sve i bio kod svih omiljen. Tek u predvorju života, ti, gadna smrti, grabiš ga i zakopavaš u grob: silom,

s leda, iznenada si srušila bujan, sjajan život našega brata Vladislava — kao mlad hrast. Jer, Sokola nisi ni mogla drukčije.

Mi, naraštajci, u grču tuge proklinjemo te odvratna, ledena smrti! Pod temnom i srditom žalošću, brate Vladislave, mi protestujemo što si nam otrgnut.

Sa tvojim sokolskim duhom, čuvaćemo stalno vezu, a tvojoj sokolskoj duši i sada i do kraja života našega klicaćemo: »Zdravo!«

Vasilije Dučević.

Iz Jugoslov. Sokolskega Saveza. Savezno glasilo »Sokolski Glasnik« bo od novoga leta 1930. dalje izhajal kot tednik. — Glavna skupščina JSS bo dne 23. marca 1930. v Beogradu. — Odborova seja JSS je zaključila, da se podeli savezna plaketa br. dr. Voji Besaroviću, starosti sokolske župe v Sarajevu. — Odsek za poškodbeni fond proučuje načrt o ustanovitvi okrevališča na morju in v planinah, ki hosta na razpolago vsemu sokolskemu članstvu JSS. — Razpisan je natečaj za umetniški načrt plakata, dalje za model članskega in naraščajškega zletnega znaka in za tri sokolske zletne razglednice; vse za II. jugoslov. vsesokolski zlet v Beogradu 1930. — Za 1. december bo izšel »Sokolski Glasnik« v povečani obliki z umetniško prilogo ustanovitelja Sokolstva J. Fügnerja.

Razvrstitev zletnih dni II. jugoslov. vsesokolskega zleta v Beogradu 1930. Prvi predzletni dan 8. in 9. junija je določen za srednješolsko mladino. Drugi 14. in 15. junija za vojsko in mornarico. Tretji 21. in 22. junija za naraščaj in deco. — Tekme za slovansko prvenstvo bodo dne 23. junija. Posebne tekme dne 24. junija. Tekme za srednji in višji oddelek 25. junija. Tekme za nižji oddelek 26. junija. — Glavni zletni dnevi: 27., 28. in 29. junija.

Srednješolska mladina na II. jugoslovenskem sokolskem zletu v Beogradu. Ministarstvo prosvete je odločilo, da bodo

Prvi lala (*se pokloni*): Svetli care! Ja mislim, da ćemo ih spaliti na lomači i tako ih kazniti.

Drugi lala (*se pokloni*): Svetli care! Ja mislim da im prije oči, uši i nos porežu i vade, a onda neka ih metnu na lomaču.

Sultan: Nije baš loše, ali ipak mi se čini malo prebrza smrt. -- Neka govore moji dželati. (*Okrene se k njima i pokaže na njih.*)

Prvi dželat (*se nakloni*): Svetli care! Moje mišljenje je to, da se svakoga prepili pilom na dvoje i onda baci psima napo žive za hranu.

Sultan: To bi bila doista jako strašna kazna, ali ipak prebrza smrt. — Da čujem dalje.

Drugi dželat (*se pokloni*): Svetli care! Ja ti savetujem, da dadeš uloviti vukove i medvede, onda im treba povaditi oči, te ih baciti med tu zverad, da ih rastrga i pojede.

Sultan: Ja čujem svakojake savete, ali ipak mi nije niti jedan baš po volji.

Treći vezir (*se ustane*): Presvetli care i gospodare! Ja sam se setio jedne muke, koja će biti najstrašnija od svih. Njima neka metnu pod svako koljeno po jedno u pepelu usijano jaje i svežu pod koljeno, da im se žile zgrče i onako bedne ljudski izbičati, onda ih dati odvesti u pustinju i tamo neka umru! (*Se sedne.*)

Dželat drugi (*se nakloni*): Ja se samo u tome ne slažem, da ih u pustinji puste. Nego bi ih trebalo tamo pomalo hraniti, toliko, da baš ne poginu, a onda onako mršave i izglednije dovesti nakon godinu dana ovamo, te ih pošteno izbičati, a onda im glave odseći.

Svi veziri, dželati i lale (*kimajući odobravaju*): Jako dobro, izvrsno!

Sultan: Taj predlog mi se vrlo dopada i ja ga prihvaćam. A kazna neka se još danas izvrši. Prihvaćate?

Svi: Prihvaćamo, čim pre budu kažnjeni tim bolje.

Sultan: Kazna se ima izvršiti odmah, a ja ću kroz pendžer gledati.

Svi: Razumemo.

Sultan: A sada možete otići. (*Okrene se Ali-rašidu*): Ti ostani sa mnom.

(*Ostali pozdrave sultana i odilaze van. Za neko vreme se čuje iz vana buka i stvori se svetlost veća nego je unutra u sultanovoj sobi.*)

15. prizor.

Sultan i Ali-rašid sami. Kroz prozor se vidi kako se dogovaraju oni prijašnjii dželati, na drugoj strani se razgovaraju veziri, a onda opet malo dalje od njih se razgovaraju lale. To razgovaranje se čuje kao kakav žamor. Med govorom sultana i njegovog vezira odu dželati i onda za neko vreme dovuku neki stup i postave ga kod levog prozora. Jedan nosi uže, ostali svaki po jedan bič.

Sultan (*se ustane i pode prozoru*): No već su skoro pripravili.

Ali-rašid (*smešeći se*): To su brzo pripravili.

dijaki in dijakinje srednjih in strokovnih šol imeli ob II. jugoslovenskem vseskoljskem zletu v Beogradu 1930. svoj poseben dan z javno telovadbo, povorko in tekmo. Tekmovali bodo samo učenci in učenke višjih razredov, in sicer učenci: proste vaje, skok v višino, skok v daljino, metanje žoge in tek; za oboje so določene tudi plavalne tekme.

Javni nastop bo obsegal: Proste vaje učencev in učenk višjega oddelka in nižjega oddelka, igre učencev in učenk nižjega oddelka, skupine učencev višjega oddelka in narodni plesi za učenke višjega oddelka. — Vse to je odmerjeno za dva dni, in sicer 8. in 9. junija 1930. Za sestave prostih vaj vseh oddelkov in za skupine je razpisan natečaj do 15. oktobra t. l. Določena je tudi že obleka, v kakršni bodo morali nastopiti dijaki in dijakinje, in sicer za vsak oddelek posebej.

Sokolski naraštaj Subotica. Posle onog divnog sleta održanog 8.—9. juna — s kojim smo toliko moralnog i materijalnog uspeha postigli — sav sokolski život subotičkog Sokola prešao je iz sokolane na »Sokolovac«, na Palić. Na »Sokolovu« bejahu prenesene i neke sprave kao: karike i vratilo, pa dve mreže za podbijanje i kugla. Tu je naš naraštaj — kao i sve ostale kategorije članstva — proveo celo leto. Lepa je to i dobra uživacija, provesti celo leto u kupanju i sunčanju bez ikakvog troška, badava. Naročito u današnje vreme, kada se skoro sve samo za novac dobija. Mi, Sokoli subotički imamo i tu sreću.

Svakog dana je »Sokolovac« bio pun Sokola. Bilo je nekih, koji su tu provodili po nedelju dana ne odlazeći kući. Ti su donosili sve što im je potrebno za jelo, pa i udicu s kojom su pecali ribu pa — razume se — i pekli.

Na daljini od sto i nekoliko metara podignuta je trambulina, na kojoj je istaknuta jugoslovenska zastava. Lepo je to bilo videti, kako se skače sa visoke trambuline u vodu. Na njoj je obično uvek bilo po 20—30 njih koji su se sunčali i skakali u vodu. Svi su preplanula lica, crni kao Arapi. Kao što rekoh, tu su bile i dve mreže za podbijanje, gde su se naši trenirali u podbijanju. Prvi tim naraštaja, podbijača je toliko bio istreniran i rutiniran, da je često puta tukao prvi tim članova.

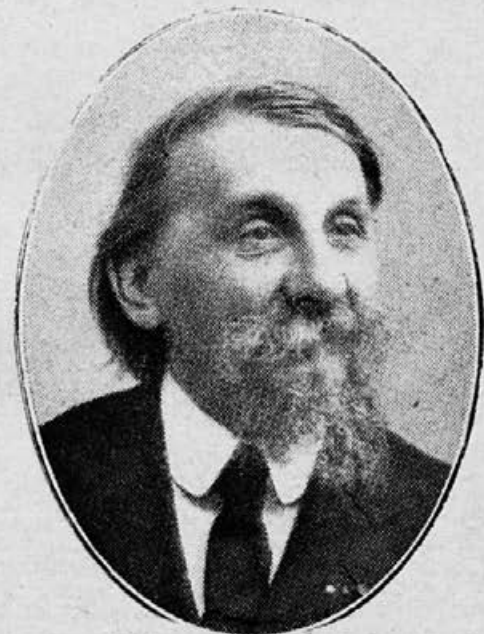
U mesecu septembru sokolski se život opet prenaša sa »Sokolovca« u sokolanu, gde se već intenzivno spremamo za Akademiju, 1. decembra i za Jugoslovenski svesokolski slet u Beogradu. Zdravo!

Dučević.

Pedesetogodišnjica Mićuna M. Pavićevića. Naš saradnik, g. Pavićević, svršio je 50. godinu 30. novembra. Za vreme crno-

gorske uprave bio je narodni poslanik, sekretar Državne kontrole i uopće ugledna ličnost na crnogorskom dvoru, sve do 1910., kad je pao u nemilost kralja Nikole. Iza kapitulacije Crne Gore, u januaru 1916., pridružio se srpskoj vojsci u Skadru, s njom zajedno preturio albansku tragediju i došao na Krf, odakle je pošao kao nacionalni propagator u Kanadu, gde je pokrenuo »Kanadski Glasnik« za ujedinjenje Crne Gore sa Srbijom. Vrativši se, najpre beše imenovan načelnikom sreza pećskoga, krajem 1928. pak preuze mesto poglavara glavne železničke kontrole u Zagrebu. Književnik i novinar, napisao je preko 30 knjiga lirične sadržine. »U njegovim stihovima ima prave poezije; ima riječi, koje idu od srca k srcu, ima i neke surove snage, što podsjećaju na iskrenu prostotu snažne Vladovićine patriotske lirike,« kaže A. G. Matoš. Osim toga, svršio je jedan zahvalan i odličan posao, sakupivši usmenu literaturu: »Crnogorci u pričama i anegdota« (dosada 6 svezaka). Iz ovih knjiga priprema se antologija na nemački, italijanski, ruski i poljski jezik. D.

Philéas Lebesgue (reci: Fileas Lebêg). Ta odlični prijatelj Jugoslavije bo 26. nov. praznoval 60letnico svojega plodovitoga življenja. Navzlic napornemu kmetskemu delu je našel marljivi samouk še časa, da

je poklonil svoji domovini celo vrsto romanov, verzov, povesti, filozofskih razprav in prevodov iz raznih jezikov. V zadnji svoji drami »Le Don Suprême« poveljuje to misel, da se je treba žrtvovati za bližnjega, če hočemo doseči istinito srečo. Ponojno je pisal o Slovencih in Jugoslaviji,

pridedil »Zbornik jugoslovenskih pesmi« in knjigo »Srbske ženske pesmi«. Svoje vtiske s potovanja po naši državi izda v posebnem snopiču. Ob njegovem jubileju mu kličemo: Na mnoga leta! D. A.

Kopernik. Na Francoskem je v zadnjih letih nastala nova slovstvena vrsta, življenjepis v obliki romana (vie roman-cée). Obdelujejo seveda zgodovinske, znašne, pomembne osebnosti. L. J. Morstin je pred kratkim objavil tak spis (L'Épi de la demoiselle), posnet po Kopernikovi biografiji, ki jo je nedavno dovršil profesor Birkenmayer. Njegova zasluga je bistveno v tem, da je nepobitno dokazal poljsko narodnost Nikolaja Kopernika, ki so ga hoteli Nemci, zlasti vneto pa Prowe, razglasiti za svojega.

Zdravljenje z grozdem. Že pri Rimljanih je bilo v navadi. Danes ga uporabljajo posebno Malorusi in se dobro počutijo. To lečenje je alkalinsko, namenjeno za protin ali pokostnico in obistne bolezni. Traja 3 do 6 tednov. Bolnik užije eno uro pred obedom in pred večerjo določeno količino grozdja, ki postopoma raste od 500 do 2000 gramov. Na Francoskem priporočajo v ta namen najbolj chasselas, belo zlahtnino. Kožo in peške je treba zavreči. Zdravitev se lahko vrši doma, in celo izven sezone: s pomočjo trtnega soka, ki se ohrani svež, brez alkohola. Vendar najbolje pa je, obirati grozde kar na mestu.

Stalno zračenje. Samo trajna ventilacija je učinkovita in brez opasnosti. Clovek potrebuje 75 m³ novega zraka na uro. To količino moreš dobiti edinole s stalnim prevetrovanjem. Ako vetrilnik deluje v presledkih, nastaja prepih, ki povzroča večino obolenj v dihalih. Razen dragocenih naprav, ki zdržema vetrijo stalnovanja, n. pr. svojevrstne peči ali pa hidravlični aparati, poznamo dva preprosta načina. Prvi, preprost in pripraven, služi pozimi kakor poleti. Vršni se z obratnimi šipami, ki jih je izumil dr. Castaing. Okenška šipa se nadomesti z dvema stekloma, ki se položita eno vrh drugega tako, da je vnanje na gorenjem robu za 1 cm prekratko, notranje pa na dolnjem robu isto toliko prikrajšano. Pri drugem načinu se na kaki vrhnji šipi v zgornjem delu naredi vetrilna naprava, vrtilni krožec iz ploče vine, ki jo je seveda pazljivo nadzirati.

Poeva potegavščina. L. 1844. je dal Edgar Poe naznaniti v »Solncu« (The Sun) z debelimi črkami, da je vodljiv zrakoplov baš preplul Atlantik v 75 urah. Ako se je

Poe v svoji mistifikaciji, prav za prav presroški napovedi, nekoliko uštel, se je zategadelj, ker je bil preboječ. Zeppelin je namreč preletel Atlantski ocean v 74 urah.

Vse više. Da je zrak povsod enako gost, bi segal jedva nekaj km visoko. Vendar vzdušje se navzgor gredoč vedno bolj redči. Na vrhu Mont Blanca je njegova teža že za pol manjša nego na morski gladini, kjer je enaka 76 cm dolgemu stebričku živega srebra. Vendar je še v višini nekoliških stotin km še znatna količina zraka. V 10. stoletju so arabski zvezdoslovci opazili, da somrak prestane stropav tedaj, ko je sonce dobrih 18 stopinj pod obzorjem. Da so znali računati kakor sodobniki, bi bili mogli sklepati, v kateri višavi zračne plasti še odbijajo solnčne žarke proti nam. Ta račun je nedavno naredil zvezdoznec Liais in dognal, da se ti sloji gibljejo med 300 in 350 km. Poprečna višina, kjer se vidijo zvezdni utrinki, znaša približno tretjino, to je 120 km. Zračna pola, ki odraža Hertzove valove naših postaj in nam omogoča radiofonska razvedrila, leži med 80 in 200 km. A vse to je bore malo napram 800 km, kamor segajo po Störmerjevih fotografskih izsledkih zlatobojna valovanja severnega sija. Kar je više, nam ni poznano, oziroma se ne vidi. S tem pa ni rečeno, da ondod atmosfera na mah preneha. Nasprotno: zrak se znatno dalje postopoma gubi proti medplanetnemu prostoru. S poskusi je namreč izpričano, da najtežja plina, kisik in dušik, ploveta po nižji atmosferi. Kisik ne presega kdo ve kaj 80 km, malce lažji dušik pa gre komaj preko 100 km. Ali više, na sto in sto km, se dobi helij in vodik, najlažji od vseh znanih plinov. Plinski molekuli uhajajo venomer iz zemlje, eni hitreje, drugi počasneje. Lahki molekuli beže seveda urneje. Zato je umljivo, da je naše ozračje po malem izgubilo svoj helij in vodik proti višavam in da se bosta oba begunca še bolj oddaljila. Potlej prideta na vrsto dušik in kisik in se bosta porazgubila v medzvezdno praznino. Napočil bo dan, ko bo zemlja izgubila vse zračne pline in bode slična današnji luni, kjer se je ta pojav izvršil poprej; manj težka luna ni mogla toliko časa zadržavati svojega ovoja. Takrat pa ne bo več zemskega vzdušja, ne bo več živih bitij, ki ne morejo uspevati brez dihanja. Tudi ne bo več sinjega neba, ki ga povečuje slovenska narodna popevka. A to je še daleč, daleč. Čez toliko let ne bo po nas ne čevljev ne dret. N.n.

.....
»Sokolč« izhaja 20. dne vsakega meseca in stane letno 20 Din.

Urednik Ivan Bajželj v Ljubljani, Poljanska cesta 15/V./3.

Uprava pri JSS, Ljubljana, Narodni dom. Izdaja in zalaga Jugoslov. Sokolski Savez v Ljubljani. Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani (predstavnik Francé Strukelj). Poedini broj 2 Din. Ček, račun 10.932